

d'un *paratge*» (*Roman de Rou*, 14545).

Al capdavant també estem en el mateix cas quan Lluïl escrivia «què val a l'home mort son *paratge*, ne sa riquesa ni son honrament» (*Contempl.*, 103.21), car sempre és dir que qualsevol que fos el rang, en vida (ni que fos alt, igual que si fos baix), no li serveix quan ve la mort. L'Amor és un desvergonyat, sense miraments: «e vola leu, e fai-si molt temer / --- / e quan fai mal, sembla que sia bes, / e viu de gaug e-s defén e-s combat, / mas no-i garda *paratge* ni rictat», Guiraut de Calansó (*Appel, Chr.*, 34.24); el que deu ser el testimoni més antic del mot romànic, o sigui el de Marcarbú (cap a 1160-80), usa ben clarament el mot en el mer sentit de 'rang' (indefinit, de qualsevol nivell que sigui): «Selha que-m degra messatge / enviar, de ss'encontrada, / o tem bayssar son *paratge*, / o s'és ves mi azirada / o no vol o ---» (*Appel, Chr.*, 14.24).

Turmeda, en un altre passatge, fa dir a un falcó que ell és del mateix llinatge lliure que el caçador que li dona pa: «Certes, yo non só nodrit / ab l'hom, ans era salvatge: / fuy pres per un hom ardit, / caçador, en lo boscatge, / e mon senyor, de *paratge*, / pus que son pa he menjat, / tenc-li bona leyaltat / sen'es fer son homenatge: / açò és clar a la gent / --- / pusc fugir molt francament / e --- tració no li vull faire / --- / fort me par gran traïment, / de bé, retre vilania» (*Cobles Div.*, 85e). Coses semblants es poden dir encara d'Arnaut de Marueh: «*paratges* d'auta gen, / poder d'aur ni d'argén / no-us daran ja bon pretz, / si ric cor non avetz», i de Guiraut de Bornelh: «Dis-me que no-m pot falhir, / que del a us s'or *paratge* / conquerrai tal amiga» (*Rayn.* iv, 425).

En fi també es parla del baix o *vilan paratge* i del *paratge egal*, com ho veiem en una tençó de Perdígó amb Dalfin d'Alvernhe, quan aquest li pregunta de quin nivell ha de ser l'home que la dama ami, i li contesta «par miells costuma e razós / si-l donna es valentz e pros / que am egal son *paratge*»; i quan Dalfin li objecta que «la gentileza de nós / non val mais a eretage, / pos tut em d'una razitz», Perdígó protesta que no és digne que una dona s'enamori del *vilan-parajós* o sigui d'aquell que té rang o *paratge vilà*, dolent: «Seïnher, greu m'es e salvage / de so que auch dir a vós: / qu'az un *vilan-parajós* / dizés que-l donna s'engage, / ni ja per vilan mestitz / sia cavalliers giquitz» (*Appel, Chr.*, 95, vv. 13 i 30).

La història posterior del *paratge* social és ja uniformement exalçada, noble, ponderativa. És la tendència de tota aquesta mena de mots: *genus*, *-eris*, de sentit neutre, 'classe', però *generosus* 'pertanyent a la noblesa'; *llinatge* però *linajudo*; port. *algunha* 'cognom', però cast. *alcurnia*; només els qui es vanten de noblesa parlen del seu *paratge*, entenen sempre el seu altíssim nivell social: per això es perdé el costum d'especificar —alt, honrat, gran— i *hom de paratge, dona de paratge*, foren ja constantment els membres de la noblesa: «era un pagès que havia bella muller, e era de *paratge*», Lluïl (*Meravelles, NCl.* iii, 173).

Els «(hòmens) de *peu*» s'oposen als «hòmens e fembres de *parage*»: «excepten-ne, del dit vintè, capellans

e hòmens de *paratge*», en docs. ross. de 1366, i una dotzena de posteriors, dels Ss. xiv-xv en *InuLC*; Cerverí sovint se'n fa bocades (p. ex. en la peça 20/90) tant que això ens ha valgut una erudita nota de Levent (*RomPhilCal.* ii, 11-14), amb gran varietat de cites trobadoresques, on es podran trobar encara d'altres testimonis de l'originari significat neutral, junt amb el més trivial i secundari sentit exaltat; veg. també, a propòsit de l'exemple de JRoig (*Spill*, v. 490), la nota de Chabàs en la p. 284 de la seva ed., on puntualitza els detalls i el grau social del *paratge* nobiliari.

Però tot això és un desenrotllament secundari: el sentit propi fou simplement el de posició o nivell social qualsevol que fos, nivell parió tot ell, de gent igual; i així *paratge* és derivat de *par* PAR, *-is*, format amb el comú sufix d'abstracte postnominal *-atge*: ni més ni menys que *senhoratge* de *senhor*, *esclavatge* de *esclau*; *barnatge* o *baronatge* 'alta noblesa', de *baró*; *servatge*, *veuvage*, *aviatge*, *estranhatge*, *alegratge*, *agra-datge* etc.

D'altra banda tenim el gran problema etimològic i històric del que té tot l'aire de ser un homònim: *paratge* 'lloc: poc concretat', com ho precisa bé *AlcM*. El significat, ben diferent, fa creure que sigui un altre mot; i aquest, peculiar de les tres llengües ibero-romàniques: cast. *paraje*, port. *paragem*. Els hispanistes se'n van ocupar ben poc. Si ens haguéssim hagut de refiar dels lexicògrafs hispànics només sabríem que en castellà no el registra cap fins al *DAut.* (1737), que en dona un sol tardà testimoni de c. 1600; és natural, com passa en tals casos, que en català tampoc no el registri cap fins al *Belv.* («*paratge*: lloc, *statio*, *mansio*»); en els diccs. de rims de JMarc i Aversó, 670, hem de creure que és 'noblesa'.

Per sort hi va haver els lexicògrafs puristes italians i francesos, que per rebutjar del bon ús, aquest terme estranger, acudiren una mica a rescabalar la nostra descurança; i en francès *parages* es va usar molt poc: és cosa del Duc de Saint-Simon (ambaixador francès a Madrid, en les seves memòries, on hi ha tants castellanismes de frase i de vocabulari), i se n'assenyala un primer cas, no gaire menys tardà, any 1643, en el narrador de viatges Fournier: la declaració de Bloch i del *FEW* (vii, 634b11f.) és brevíssima i rotunda: «terme de marine, emprunté de l'esp. *paraje*, propr. 'lieu de station où se trouve un vaisseau', dérivé du verbe *parar* au sens d'arrêter». ¿Potser ens hauríem d'accontentar amb aquesta explicació, que té marcades aparences convincents, a desgrat de les objeccions que suscita? Però, tanmateix...

Els italians ens ensenyen una mica més: se'n van haver d'ocupar més per rebutjar aquest terme gens castí que havia tingut un cert curs entre ells, amb l'onada d'hispanismes del S. xvii, que enterbolí la limpidesa de la lingua italiana. Però llur repulsa també fou unànime; Petrocchi el declara «non popolare» per «dintorni», el despatxa en una ratlla; i com a «terme de marina», el declara antiquat per a «tratto di mare», retraits-lo només al seu rival Fanfani. El savi llibre del Canonge Zaccaria (*L'Elemento Iberico n. lingua*